

ГЕНЕЗИС КОНКУРЕНТНИХ ТИПІВ ОБ'ЄКТОВИХ РИНКІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ

***КРАСНОРУЦЬКИЙ О.О., К.Е.Н., ДОЦЕНТ,
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ІМЕНІ ПЕТРА ВАСИЛЕНКА***

Ринок будь-якого товару є динамічною системою, характеристики якої визначають як ефективність діяльності його суб'єктів, так і повноту виконання основних функцій самого ринку. Не є виключенням і ринок сільськогосподарської продукції. Проте, негармонійний характер розподілу доходів між суб'єктами сфер виробництва та обігу сільськогосподарської продукції є, одночасно, наслідком проблем функціонування внутрішнього ринку та головною перешкодою його ефективного розвитку.

В даній публікації презентується методичний підхід до оцінки конкурентного розвитку ринку сільськогосподарської продукції в розрізі окремих її видів.

Вивчення особливостей функціонування суб'єктів маркетингової інфраструктури внутрішнього ринку сільськогосподарської продукції та характеристик їх взаємодії з товаровиробниками складає основу опрацювання заходів, спрямованих на гармонізацію відносин учасників ринку та підвищення результативності його функціонування. Слід зазначити, що об'єктовим ринкам сільськогосподарської продукції притаманна диференційована структура каналів розподілу. При цьому ключовим критерієм повноти та досконалості реалізації економічних інтересів є ефективність виробничо-комерційної діяльності.

Для оцінки результативності діяльності товаровиробників та посередників на найбільш типових товарних ринках сільськогосподарської продукції в дослідженні нами використаний показник обсягу реалізації продукції на 1 грн. повних витрат на кожному етапі товароруху. Характер розподілу значень даного показника може бути описаний певною функцією, значення залежної змінної якої визначаються значеннями періоду часу та порядковим номером стадії розподілу продукції, зважаючи при цьому на те, що окремі стадії розподілу обслуговуються функціонально відокремленими групами операторів ринку (рис. 1).

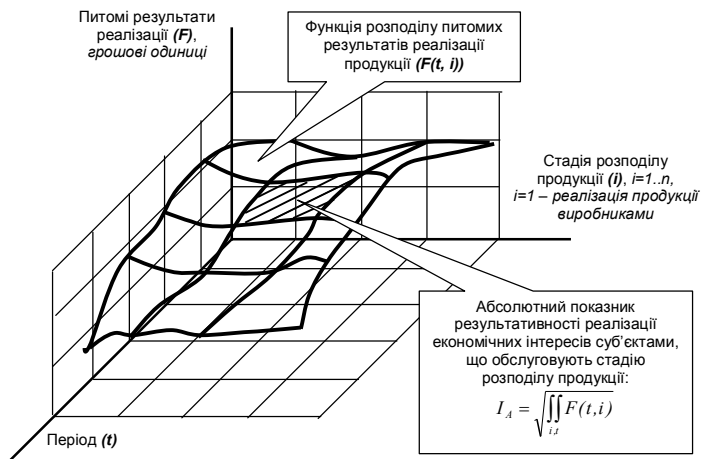

Рис. 1. Функція розподілу питомих результатів реалізації продукції та абсолютний показник результативності реалізації економічних інтересів учасників ринку*

* джерело: власна розробка

В якості найбільш типових та найбільш показових об'єктових ринків в ході дослідження були обрані: ринок зерна пшениці продовольчих кондицій, ринок товарного соняшнику, ринок свинини, ринок м'ясо птиці та ринок молока. В ході дослідження з використанням методів динамічно-лагового моделювання нами було отримано функції розподілу питомих результатів реалізації продукції для вказаних об'єктових ринків

Для визначення закономірностей генезису конкурентних типів розглянутих об'єктових ринків вони були ранжировані за показником рентабельності виробництва та реалізації продукції товаровиробниками у 2009 році. В результаті числові ряди були розміщені у такій послідовності: 1) ринок м'яса птиці (рівень збитковості – 22,5 %); 2) ринок молока (рівень рентабельності – 1,4 %); 3) ринок зерна пшениці продовольчих кондицій (рівень рентабельності – 7,3 %); 4) ринок свинини (рівень рентабельності – 12,1 %); 5) ринок товарного соняшнику (рівень рентабельності – 41,4 %) [1, с. 54].

Характер встановленої закономірності дозволяє зробити припущення про те, що місцезнаходження екстремуму значення функції розподілу питомого результату реалізації продукції на її графіку, тобто отримання найбільших або найменших результатів

відповідною функціонально відокремленою групою суб'єктів ринку, опосередковано свідчить про ступінь розвитку самого ринку певного товару. Звертаючи увагу на відмінності в функціонуванні систем розподілу продукції п'яти розглянутих в дослідженні об'єктових ринків, зміщення максимальних значень питомих результатів реалізації продукції, особливості конкурентних ситуацій, а також виявлені математичні закономірності зміни параметрів функцій розподілу та порядок розміщення розглянутих ринків у відповідності до результативності діяльності виробників продукції було зроблено припущення про те, що вони характеризуються різними показниками свого розвитку. При цьому в якості кількісного параметру стану розвитку об'єктового ринку доречно запропонувати використання відповідного інтегрального показника (формула 1).

$$I_p = 1 - \sqrt[n]{\frac{1}{n} \sum_i^n \left| \frac{(V_{i+1} - V_i)}{V_i} \right| \times \left| \frac{(P_{i+1} - P_i)}{P_i} \right| \times \left| \frac{(R_{i+1} - R_i)}{R_i} \right|},$$

де I_p – інтегральний показник розвитку ринку;

n – кількість стадій в структурі системи розподілу продукції;

i – порядковий номер стадії розподілу продукції;

V – обсяг продукції, що реалізується протягом визначеного періоду часу, суб'єктами, які обслуговують певну стадію розподілу, тис. т;

P – середня ціна реалізації продукції певною групою суб'єктів ринку у визначений період часу, грн.;

R – рентабельність реалізації продукції певною групою суб'єктів ринку у визначений період часу, %.

Представлена формула розрахунку інтегрального показника розвитку ринку являє собою нормалізовану величину відхилень обсягів реалізації продукції, цін реалізації відповідними функціонально відокремленими групами суб'єктів об'єктового ринку та рентабельності, як узагальнюючого показника результативності діяльності. При цьому даний показник змінюється в інтервалі від 0 до +1, а зважаючи на запропоновану методику його розрахунку для певного періоду планування — в нашому випадку вивчення сировинних ринків, доречно використовувати періоди, що дорівнюють маркетинговому або календарному року — спостереження за його динамікою дозволяють зробити певні судження про стан розвитку того чи іншого об'єктового ринку, а провівши паралелі зі станом конкурентної ситуації зробити припущення про наявність певних циклічних тенденцій розвитку об'єктових сегментів ринку сільськогосподарської продукції (рис. 2).

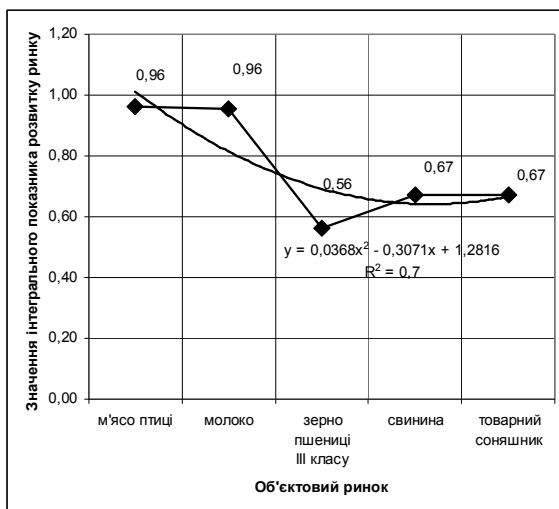

Рис. 2. Результати визначення інтегральних показників розвитку основних об'єктових ринків сільськогосподарської продукції*

* джерело: власні розрахунки за даними Держкомстату та МінАП України.

Інтерпретуючи математичний зміст інтегрального показника розвитку ринку в його економічний зміст, слід вказати, що по мірі наближення значень до +1 можна констатувати скорочення довжини каналів розподілу продукції, що, власне, притаманно ринкам м'яса птиці та молока. Крім того, скорочення довжини каналів розподілу є свідченням інтенсифікації процесів олігополізації ринків на рівні виробників та продуктивному виконанню посередниками своїх комерційних функцій. При цьому наближення значень показників до 0 свідчить про збільшення довжини каналів розподілу продукції, набуття конкурентною ситуацією характеристик олігопсонії, що, власне, притаманно ринкам зерна пшениці, свинини та товарного соняшнику.

Виявлені закономірності сформульовані саме для сировинних товарів, які характеризуються високим ступенем стандартизації та вплив науково-технічного прогресу на товарну політику виробників яких є незначним. Зважаючи на нівелювання факторів, що дозволяють створювати конкурентні переваги шляхом створення унікальних товарів та застосування відповідних стратегій ринкової поведінки виробників, циклічні тенденції опосередковуються саме через цінові та результативні індикатори, які опосередковуються в генезисі типів конкурентної ситуації (рис. 3).

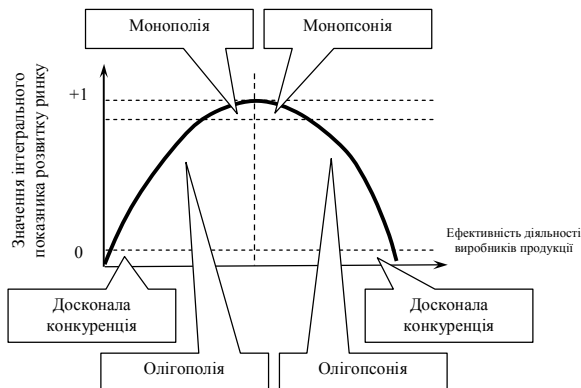

Рис. 3. Послідовність конкурентного розвитку об'єктових ринків сільськогосподарської сировини*

* джерело: власна розробка

Економічний механізм розвитку об'єктового ринку (рис. 3) полягає в наступному. При наближенні значень інтегрального показника розвитку ринку до нуля конкурентна ситуація наближається до досконалої конкуренції, тобто поріг входження нового виробника або постачальника не є високим, а кількість споживачів та постачальників є майже необмеженою. За таких умов окремі виробники та постачальники набувають цінових конкурентних переваг через об'єктивні та суб'єктивні обставини, поєднують свої інтереси через інструменти лідерства в ціні або менеджерсько-поведінкові процедури, в свою чергу, конкурентна ситуація на ринку набуває ознак олігополії. Про це свідчить зростання інтегрального показника розвитку ринку, а також позитивні значення першої похідної функції, що описує зміну цього показника.

По мірі наближення значень інтегрального показника до одиниці кількість постачальників на ринку поступово знижується через об'єктивні процеси розвитку капіталізації виробничого бізнесу, підвищення концентрації виробничого капіталу, поглинання, злиття тощо, внаслідок чого конкурентна ситуація наближається до монополії. Все це відбувається при позитивних значеннях функції залежності інтегрального показника від ефективності діяльності виробника. Зміна ж знаку значень вказаної похідної свідчить про деструкцію цінової та об'ємної динаміки ринку, еквівалентом чого є скорочення кількості споживачів, тому значення інтегрального показника наближені до одиниці в даному інтервалі дозволяють класифікувати конкурентну ситуацію як моносонічну.

За таких умов набуває високої ефективності функціонування споживача, в якості якого можна розглядати певну групу суб'єктів сфери обігу на певному рівні ринкової інфраструктури, чисельність якої збільшується, проте, з досить значним порогом входження в цей бізнес. Значення інтегрального показника розвитку ринку знижуються при збереженні від'ємних значень похідної функції залежності цього показника від ефективності діяльності виробника, а конкурентна ситуація набуває характеристик олігопсонії. На цьому фоні суттєво знижується поріг входження у виробничий бізнес, а інертність сировинних ринків сприяє залученню інвестицій в сферу обігу сільськогосподарської продукції з інших секторів економіки. Останнє призводить до збільшення чисельності покупців та постачальників на ринку, що призводить до суттєвого зниження інтегрального показника розвитку ринку та його класифікації, знову, як наближеного до ситуації досконалої конкуренції.

Література.

1. Сільське господарство України за 2009 рік. Статистичний збірник / Державний комітет статистики України; Під заг. кер. Ю.М. Остапчука. – К., 2009. – 376 с.

ПРОБЛЕМЫ СТАБИЛИЗАЦИИ И РАЗВИТИЯ РЫНКА МЯСА

***ЛЫСЕНКО А.Я., ПИПЕНКО Н.А., ИЛЬИНЫХ А.С.,
ХАРЬКОВСКАЯ ГОСУДАРСТВЕННАЯ
ЗООВЕТЕРИНАРНАЯ АКАДЕМИЯ***

Аграрной политикой Украины на период до 2015 года, как гласит закон, принятый в 2005 году, предусматривается приоритетность развития агропромышленного комплекса и социального развития села [1]. Этим законом, в отношении рынков продукции сельского хозяйства и продовольствия, предусматривалось совершенствование правовых и организационно-экономических условий обеспечения деятельности участников таких рынков с учетом интеграции Украины в Европейский Союз и мировое экономическое пространство. Одним из направлений решения проблем формирования рынков этой продукции становится - создание условий для поддержки стабильной ценовой ситуации и прозрачности на рынке путем применения залоговых и интервенционных операций с